

MINISTERSTWO ROLNICTWA
I ROZWOJU WSI

Zasady nawożenia nawozami w Polsce

Departament Hodowli i Ochrony Roślin

Warszawa, 17 października 2019 r.

Podstawy prawne (1)

- Ustawa z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu (Dz.U. z 2018 r. poz. 1259)
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania (Dz.U. z 2014 r. poz. 393, z późn. zm.: Dz. U. z 2018 r. poz. 1438)

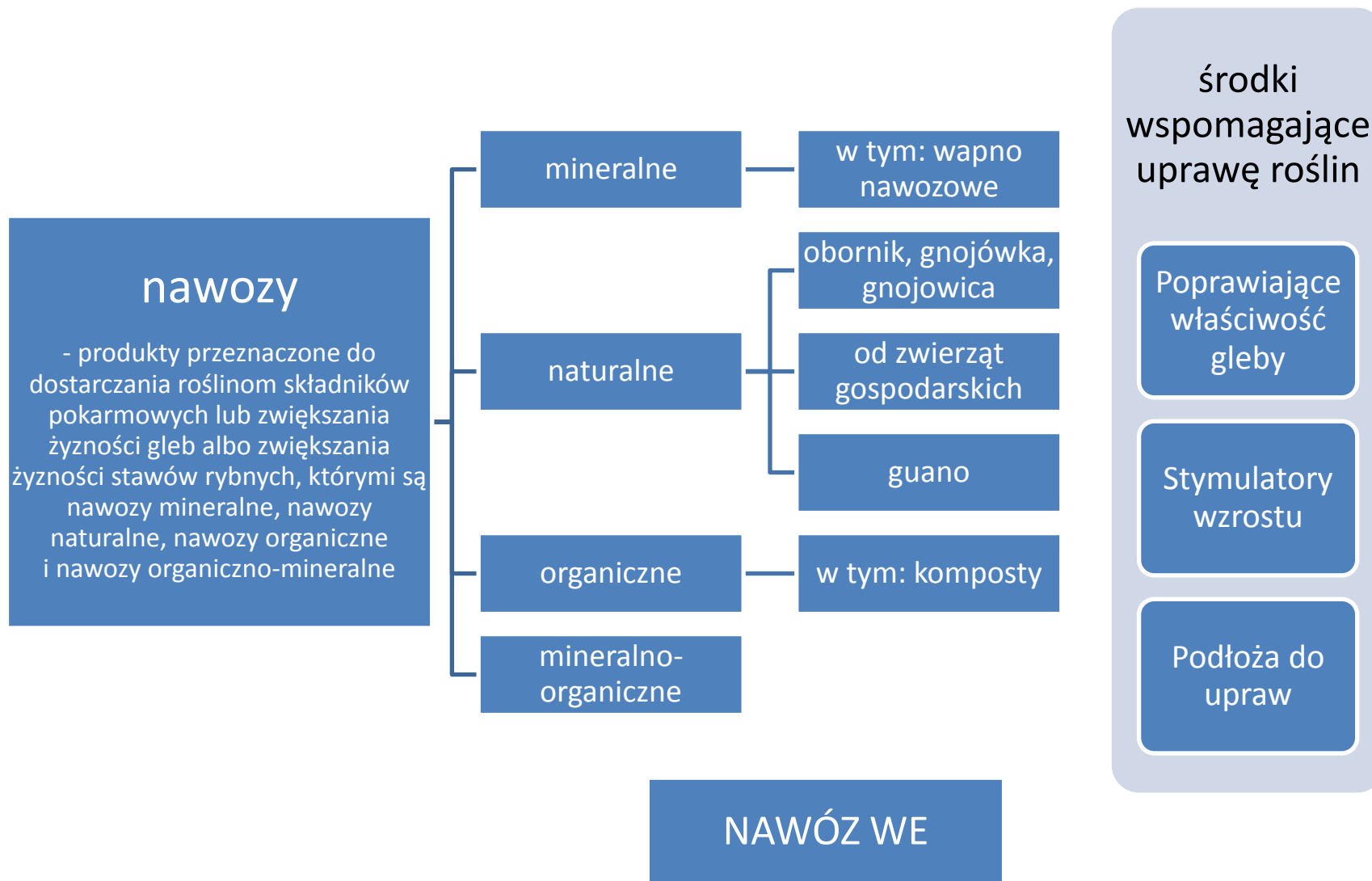
Ustawa o nawozach i nawożeniu - zakres

Ustawa reguluje:

- warunki i tryb wprowadzania do obrotu nawozów, z wyłączeniem spraw związanych z wprowadzaniem do obrotu nawozów uregulowanych w przepisach rozporządzenia (WE) nr 2003/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 2003 r. w sprawie nawozów;
- warunki i tryb wprowadzania do obrotu środków wspomagających uprawę roślin;
- zadania i właściwość organów oraz jednostek organizacyjnych w zakresie wprowadzania do obrotu nawozów na podstawie przepisów rozporządzenia nr 2003/2003;
- stosowanie nawozów i środków wspomagających uprawę roślin w rolnictwie;
- zapobieganie zagrożeniom zdrowia ludzi i zwierząt oraz środowiska, które mogą powstać w wyniku przewozu, przechowywania i stosowania nawozów oraz środków wspomagających uprawę roślin;
- agrochemiczną obsługę rolnictwa.

Przepisy ustawy nie naruszają przepisów prawa wodnego w zakresie ograniczania i zapobiegania zanieczyszczaniu wód związkami azotu pochodzącymi ze źródeł rolniczych.

Ustawa o nawozach i nawożeniu - terminologia

Ustawa o nawozach i nawożeniu - stosowanie

- Nawozy stosuje się w sposób, który nie zagraża zdrowiu ludzi lub zwierząt lub środowisku.
- Środki poprawiające właściwości gleby i stymulatory wzrostu stosuje się zgodnie z instrukcją ich stosowania i przechowywania.

Zabrania się stosowania nawozów:

- na glebach zamrzniętych (takich co nie rozmarzają powierzchniowo w ciągu dnia), zalanych wodą, nasyconych wodą, pokrytych śniegiem (nie stosuje się do nawożenia stawów wykorzystywanych do chowu lub hodowli ryb)
- naturalnych w postaci płynnej podczas wegetacji roślin przeznaczonych do bezpośredniego spożycia przez ludzi
- amonowo-węglanowych

Rozporządzenie ws. szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania

Jednostkami organizacyjnymi upoważnionymi do prowadzenia szkoleń z zakresu stosowania nawozów są:

- **Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy** (w zakresie stosowania nawozów w uprawach polowych);
- **Instytut Ogrodnictwa w Skierniewicach** (w zakresie stosowania nawozów w uprawach sadowniczych, roślin ozdobnych i trawników oraz warzywnictwie);
- **Instytut Technologiczno-Przyrodniczy w Falentach** (w zakresie stosowania nawozów na użytkach zielonych);
- **Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie** oraz jego oddziały;
- **wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego** oraz ich oddziały;
- **Krajowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Warszawie** oraz okręgowe stacje chemiczno-rolnicze;
- **uczelnie** prowadzące studia wyższe na kierunku rolnictwo.

Rozporządzenie ws. szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania

- Nawozy stosuje się równomiernie na całej powierzchni pola w sposób wykluczający nawożenie pól i upraw do tego nieprzeznaczonych.
- Nawozy mogą być stosowane łącznie ze środkami ochrony roślin jedynie wówczas, gdy jest to przewidziane w instrukcji stosowania środka ochrony roślin lub nawozu.
- Przy ustalaniu dawek nawozu uwzględnia się potrzeby pokarmowe roślin i zasobność gleby w składniki pokarmowe, a w przypadku stosowania odpadów w rozumieniu przepisów o odpadach, środków wspomagających uprawę roślin i dodatków do wzbogacenia gleby – również dawki składników pokarmowych wprowadzanych do gleby z tymi substancjami.

Rozporządzenie ws. szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania

Nawozy naturalne i organiczne, w postaci stałej, mogą być stosowane podczas wegetacji roślin (pogłównie) tylko na użytkach zielonych i na wieloletnich uprawach polowych roślin nieprzeznaczonych do bezpośredniego spożycia przez ludzi.

Nawozy mineralne, nawozy organiczne i nawozy organiczno-mineralne, zawierające w swoim składzie fosfor, stosuje się:

na gruntach rolnych w odległości co najmniej 5 m od brzegu:

- 1) jezior i innych zbiorników wodnych o powierzchni do 50 ha;
- 2) cieków naturalnych;
- 3) rowów, z wyłączeniem rowów o szerokości do 5 m liczonej na górnej krawędzi brzegu rowu;
- 4) kanałów.

na gruntach rolnych w odległości co najmniej 20 m od:

- 1) brzegu jezior i innych zbiorników wodnych o powierzchni powyżej 50 ha;
- 2) ujęć wody – jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej;
- 3) obszarów morskiego pasa nadbrzeżnego.

Rozporządzenie ws. szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania

Odległości, jeżeli występuje uprawa roślin, mogą zostać zmniejszone o połowę w przypadku:

- stosowania nawozów mineralnych, nawozów organicznych i nawozów organiczno-mineralnych, zawierających w swoim składzie fosfor, za pomocą urządzeń aplikujących je bezpośrednio do gleby;
- podzielenia pełnej dawki nawozów mineralnych, nawozów organicznych i nawozów organiczno-mineralnych, zawierających w swoim składzie fosfor, na co najmniej trzy równe dawki, przy czym odstęp między zastosowaniem tych dawek nawozów nie może być krótszy niż 14 dni.”

Podstawy prawne (2)

- Dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. w sprawie ochrony wód przed zanieczyszczeniami spowodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego (tzw. *dyrektywa azotanowa*);
 - Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne (Dz.U. 2017 r. poz. 1566 z późn. zm.);
 - Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 czerwca 2018 r. w sprawie przyjęcia „*Programu działań mający na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobiegania dalszemu zanieczyszczeniu*” (Dz.U poz. 1339) (tzw. *program azotanowy*).
-
- *Zbiór zaleceń dobrej praktyki rolniczej* do dobrowolnego stosowania.

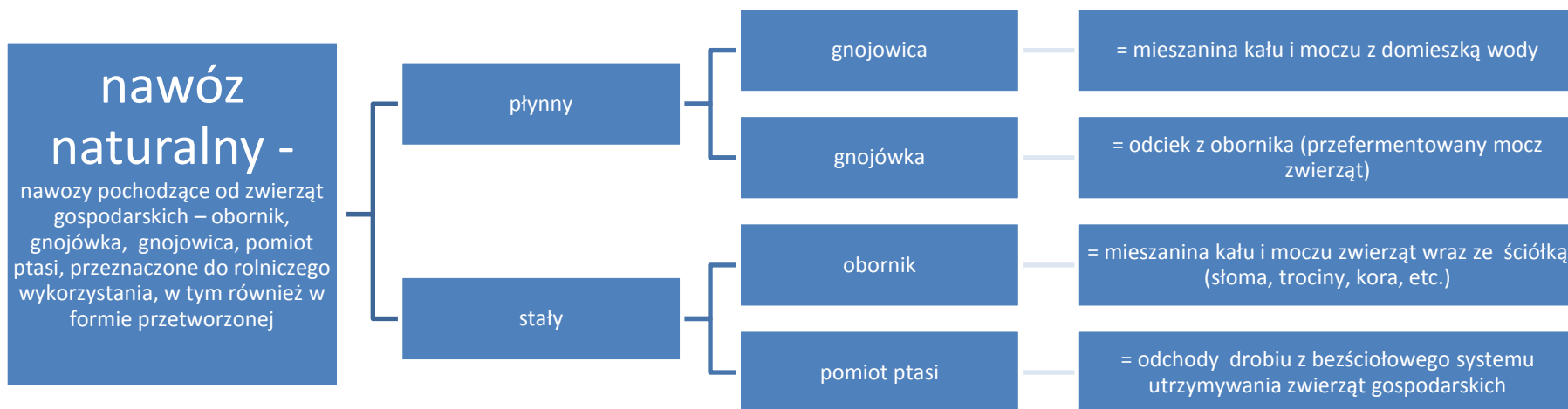

Terminologia „nawozowa” w ustawie - Prawo wodne i programie azotanowym

nawozy – rozumie się przez to każdą substancję zawierającą związek azotu lub związki azotu rolniczo wykorzystywaną w celu zwiększenia wzrostu roślinności, a także odchody zwierzęce, pozostałości z gospodarstw rybackich oraz osady ściekowe

nawozy azotowe mineralne – nawozy produkowane z kopalin lub wytwarzane w procesie syntezy, których jednym ze składników jest azot

produkt pofermentacyjny – płynne lub stałe substancje organiczne powstające w wyniku procesuprodukcji biogazu rolniczego w rozumieniu art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2018 r. poz. 1269 i 1276);

Przegląd najważniejszych działań programu azotanowego

1. Ustalenie warunków rolniczego wykorzystania nawozów azotowych w pobliżu wód, na terenach o dużym nachyleniu, na glebach zamarzniętych, zalanych wodą lub przykrytych śniegiem.
2. Wprowadzenie terminów, w których dozwolone jest rolnicze wykorzystanie nawozów.
3. Określenie warunków przechowywania nawozów naturalnych oraz postępowania z odciekami.
4. Ustalenie sposobu obliczania rocznej dawki nawozów naturalnych zawierającej nie więcej niż 170 kgN/ha.
5. Wprowadzenie obowiązku opracowywania planu nawożenia azotem.

Zakaz stosowania nawozów na glebach zamarzniętych, zalanych wodą, nasyconych wodą lub przykrytych śniegiem

Gleby:

- ✓ **zalane wodą** – gleby, na których widoczne są zastoiska wody;
- ✓ **nasycone wodą** – gleby, które pomimo braku zastoisk nie wchłaniają wody, są maziste i plastyczne;
- ✓ **zamarznięte** – gleby, które są stwardniałe, stawiają opór naciskowi i nie wchłaniają wody z powodu zablokowania porów przez lód.
Glebą zamarzniętą nie jest gleba, która rozmarza co najmniej powierzchniowo w ciągu dnia;
- ✓ **pokryte śniegiem** – pola, których co najmniej 50% powierzchni pokrywa warstwa śniegu, spod której nie jest widoczna gleba.

Obowiązuje z dniem wejścia w życie programu azotanowego tj. 27 lipca 2018 r.

Stosowania nawozów w pobliżu wód powierzchniowych

Nie można stosować nawozów na gruntach rolnych w pobliżu wód w odległościach:

nawozy poza gnojowicą **5 m**, gnojowica **10 m**

jeziora i zbiorniki wodne do 50 ha

cieki naturalne
rowy < 5 m szerokości
kanały

wszystkie rodzaje nawozów **20 m**

jeziora i zbiorniki wodne > 50 ha

ujęcia wody

Obowiązuje z dniem wejścia w życie
programu azotanowego
tj. 27 lipca 2018 r.

Obowiązuje z dniem wejścia w życie programu azotanowego tj. 27 lipca 2018 r.

Stosowania nawozów na terenach o dużym nachyleniu

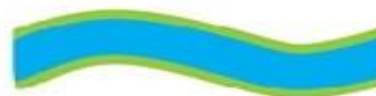
Nie można stosować nawozów na terenach o dużym nachyleniu w kierunku wód powierzchniowych, w odległościach:

nawozy poza gnojowicą **10 m**, gnojowica **15 m**

jeziora i zbiorniki wodne do 50 ha

cieki naturalne
rowy < 5 m szerokości
kanały

wszystkie rodzaje nawozów **25 m**

jeziora i zbiorniki wodne > 50 ha

ujęcia wody

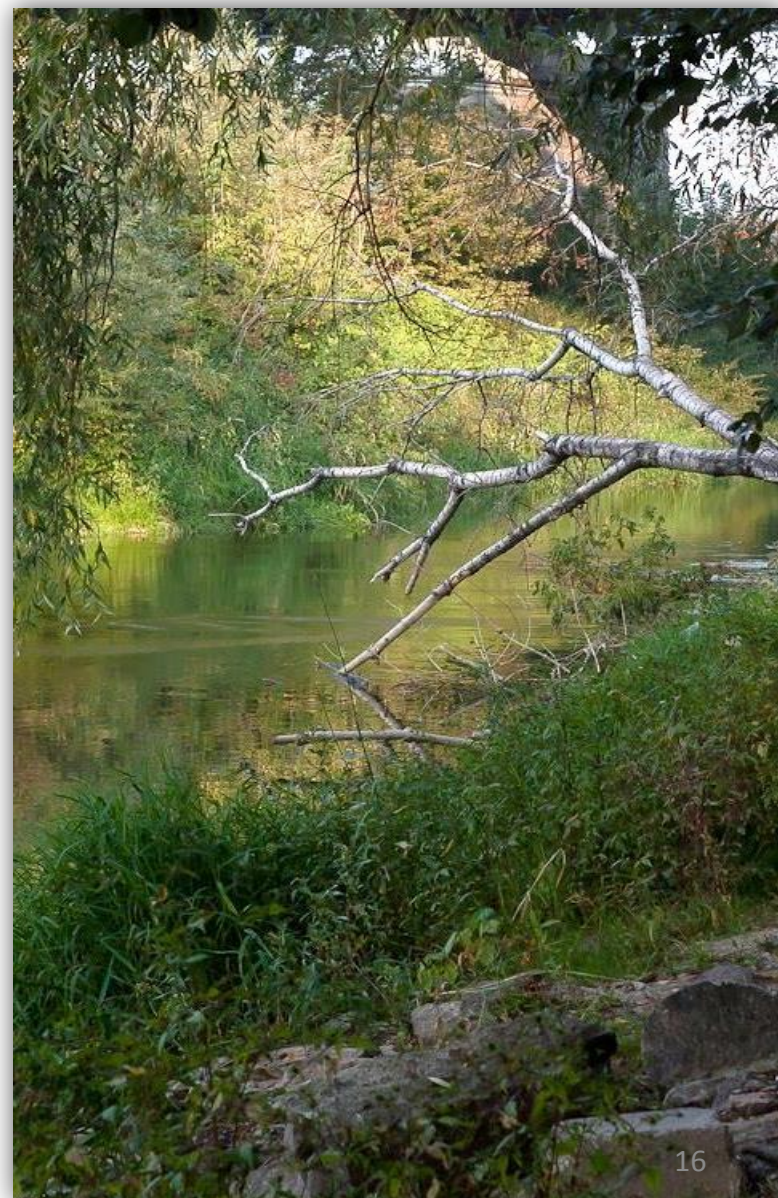
morski pas nadbrzeżny

Stosowania nawozów w pobliżu wód powierzchniowych

Istnieje możliwość zmniejszenia o połowę podanych odległości, jeżeli na gruntach rolnych występuje uprawa roślin, pod warunkiem, że:

- ✓ stosowanie nawozów odbywa się za pomocą urządzeń aplikujących, albo
- ✓ dawki nawozów podzielone są na 3 równe części, przy czym odstęp między zastosowaniem dawek nawozu nie może być krótszy niż 14 dni.

Nie myje się rozsiewaczy nawozów i sprzętu do aplikacji nawozów oraz nie rozlewa się wody z ich mycia w odległości mniejszej niż 25 m od brzegu wód powierzchniowych oraz ujęć wody, jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej oraz obszarów morskiego pasa nadbrzeżnego.

Obowiązuje z dniem wejścia w życie programu azotanowego tj. 27 lipca 2018 r.

Terminy stosowania nawozów

Rodzaj nawozów	Nawozy azotowe mineralne i nawozy naturalne płynne	Nawozy naturalne stałe
Rodzaj gruntów		
Grunty orne	1 marca – 20 października	
Grunty orne na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym załącznik nr 2 do programu azotanowego	1 marca – 15 października	1 marca – 31 października
Grunty orne na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym załącznik nr 3 do programu azotanowego	1 marca – 25 października	
Uprawy trwałe		
Uprawy wieloletnie	1 marca – 31 października	1 marca – 30 listopada
Trwałe użytki zielone		

Terminy stosowania nawozów cd.

Wyjątki umożliwiające wydłużenie okresu nawożenia gruntów ornych:

- zakładanie upraw jesienią po późno zbieranych przedplonach, buraku cukrowym, kukurydzy lub późnych warzywach,
- brak możliwości dokonania zbiorów lub nawożenia z uwagi na niekorzystne warunki pogodowe (np.: nadmierne uwilgotnienie gleby, nawałny deszcz, susza rolnicza).

Producent rolny samodzielnie ocenia, uwzględniając panujące warunki pogodowe, możliwość dokonania jesienniego zbioru i zastosowania nawożenia – w ww. sytuacjach termin stosowania: **do końca listopada**.

Podczas lat o zwyczajowo panujących warunkach pogodowych jesienią należy dotrzymać terminów określonych w *programie azotanowym*.

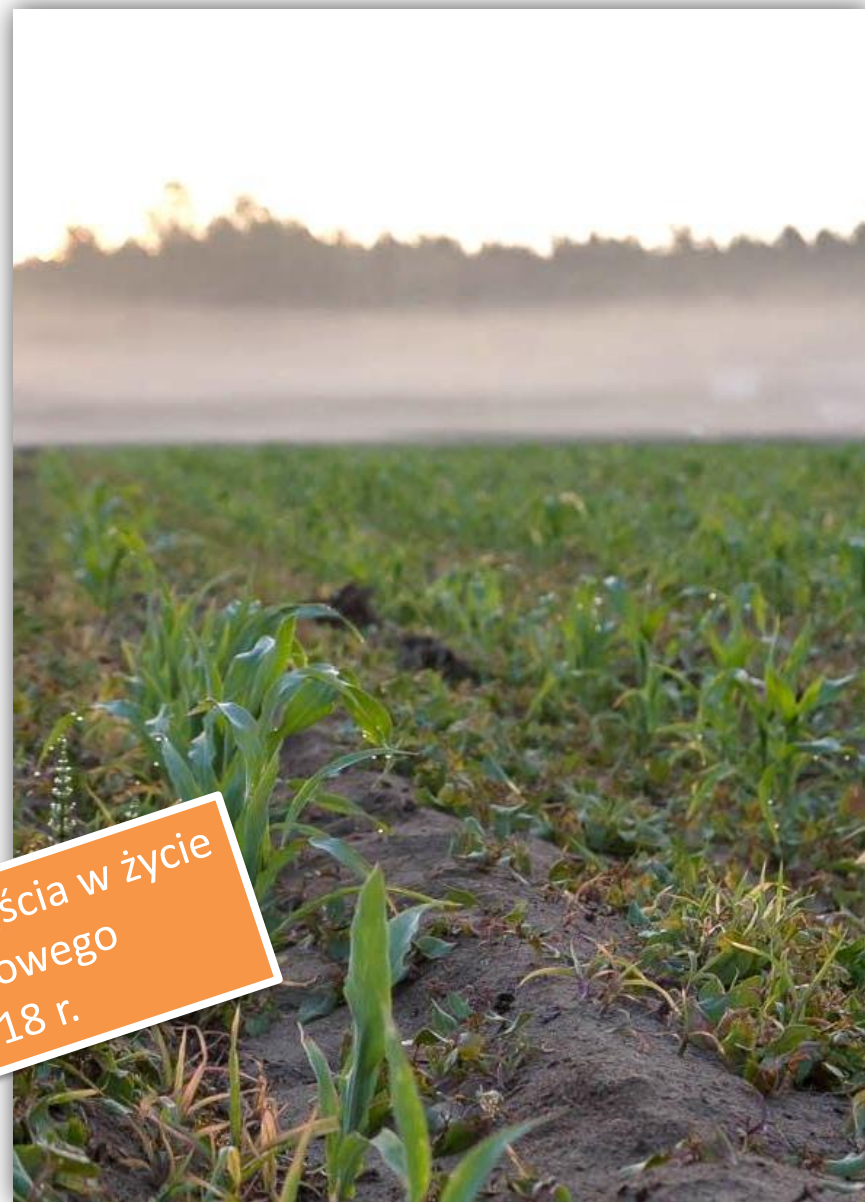

Dawki i sposoby nawożenia

- Wielkość dawki nawozów naturalnych wykorzystywanych rolniczo nie może przekroczyć więcej niż **170 kg N** w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych.
- **Plan nawożenia azotem.**
- **Maksymalne dawki azotu** obowiązują podmioty, które nie są zobowiązane do opracowania planu nawożenia azotem.

Obowiązuje z dniem wejścia w życie programu azotanowego tj. 27 lipca 2018 r.

Dawki i sposoby nawożenia cd.

Plan nawożenia azotem dla każdej działki rolnej

Podmioty, które prowadzą chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 000 stanowisk lub chów lub hodowlę świń powyżej 2 000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior (tzw. „gospodarstwa wielkotowarowe”)

Podmioty nabywające od gospodarstwa wielkotowarowego lub podmiotu importującego nawóz naturalny lub **produkt pofermentacyjny** do bezpośredniego rolniczego wykorzystania w celu nawożenia lub poprawy właściwości gleby

Podmioty:

- prowadzące gospodarstwa o powierzchni powyżej 100 ha użytków rolnych
- uprawiające uprawy intensywne na GO o pow. powyżej 50 ha
- utrzymujące obsadę zwierząt gospodarskich powyżej 60 DJP (wg stanu średniorocznego)

na podstawie składu chemicznego nawozów oraz potrzeb pokarmowych roślin i zasobności gleb, zgodnie z zasadami dobrej praktyki rolniczej (dotychczasowe zasady wynikające z art. 18 ustawy o nawozach i nawożeniu)

na podstawie uproszczonego bilansu azotu

Dokumentacja związana z nawożeniem azotem

Gospodarstwa o powierzchni większej lub również niż 10 ha użytków rolnych lub utrzymujące zwierzęta gospodarskie w liczbie większej lub równej 10 DJP według stanu średniorocznego zobowiązane są do prowadzenia ewidencji zabiegów agrotechnicznych związanych z nawożeniem azotem, uwzględniającą:

- ✓ datę zastosowania **nawozu**,
- ✓ rodzaj uprawy i powierzchnię uprawy, na której został zastosowany **nawóz**
- ✓ rodzaj zastosowanego **nawozu**,
- ✓ zastosowaną dawkę **nawozu**,
- ✓ termin przyorania nawozu naturalnego, w przypadku nawozu na terenie o dużym nachyleniu.

Obowiązuje z dniem wejścia w życie programu azotanowego tj. 27 lipca 2018 r.

Data zastosowania nawozu	Uprawa, na której zastosowano nawóz (gatunek)	Powierzchnia uprawy (ha)	Powierzchnia, na której zastosowano nawóz (ha)	Rodzaj nawozu (zawartość N)	Dawka zastosowanego nawozu (kg N/ha)	Dawka zastosowanego nawozu (N/na zastosowaną powierzchnię uprawy)

Dokumentacja związana z nawożeniem azotem cd.

Prowadzenie dokumentacji obowiązuje podmioty prowadzące produkcję rolną na powierzchni ≥ 10 ha użytków rolnych lub utrzymujące zwierzęta gospodarskie w liczbie ≥ 10 DJP wg stanu średniorocznego

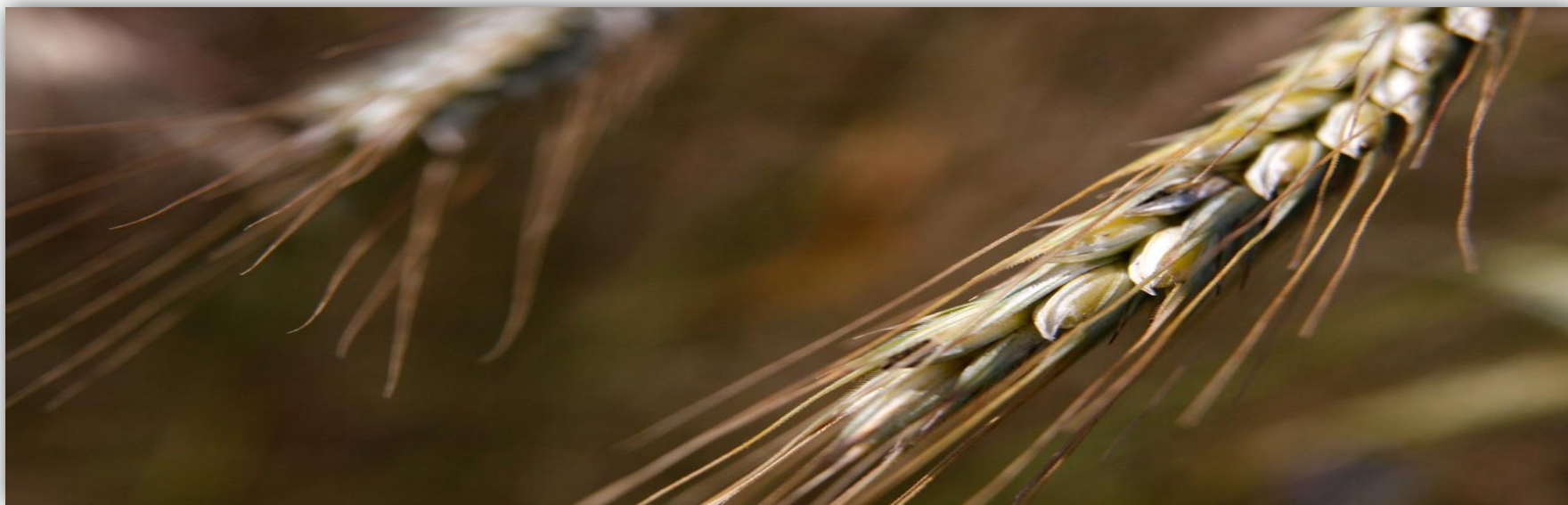
Dokumentacja przechowywana jest przez okres 3 lat od dnia zakończenia nawożenia wykonanego na podstawie posiadanego planu nawożenia azotem lub obliczeń maksymalnych dawek azotu i obejmuje:

- umowy na zbywanie nawozów naturalnych do bezpośredniego rolniczego wykorzystania,
- plany nawożenia azotem albo obliczenia maksymalnej dawki azotu,
- ewidencję zabiegów agrotechnicznych związanych z nawożeniem azotem,
- dokumentację dotyczącą czasowego przechowywania obornika bezpośrednio na gruncie rolnym.

Kontrola stosowania programu azotanowego

Zgodnie z art. 108 ustawy – Prawo wodne do kontroli stosowania programu azotanowego przez podmioty prowadzące produkcję rolną oraz działalność w ramach której są przechowywane nawozy naturalne lub stosowane nawozy została wskazana **Inspekcja Ochrony Środowiska**.

DZIĘKUJEMY ZA UWAGĘ